

Урок 12

Тема: Музика, танець: погляд крізь тисячоліття.

Пентатоніка – основа китайської музики. Розмаїття китайських музичних інструментів: струнні (цинь і піпа), духові (флейти, шен), ударні. Японські інструменти кото і сямісен

Мета: 1) Формувати поняття пентатоніки як 5-ступеневого звукоряду – фундаменту східної музики; ознайомити з китайським та японським музичним інструментарієм;
2) Розвивати мистецькі компетентності учнів: емоційне сприймання музичного твору, вміння порівняти східну і європейську культури;
3) Виховувати ціннісне ставлення до музичного мистецтва далекосхідного регіону

Тип уроку: поглиблення теми

Форма організації пізнавальної діяльності: колективна, індивідуальна робота

Очікуваний результат: формувати вміння сприймати, аналізувати, порівнювати й оцінювати твори світового мистецтва

Хід уроку:

1. Організаційний етап

Давньокитайське мистецтво справило істотний вплив на формування багатьох культур Далекосхідного регіону і впродовж багатьох століть було своєрідним еталоном і предметом для наслідування.

Слід зазначити, що в поняття «музика» давні китайці вкладали дещо інший зміст, ніж це робимо ми. Під «музикою» (*юе*) вони розуміли ритуальний танок під акомпанемент музичних інструментів. Буквально кожна нота, кожен музичний ритм, найменший жест танцівника щось символізували. Закодованою мовою музики й танцю китайці розповідали цілі історії з життя легендарних героїв, відтворювали яскраві історичні сюжети, виявляли ставлення до політичного життя країни тощо.

2. Мотиваційний етап

Відповідно до традиційних релігійно-філософських уявлень кожен ступінь звукоряду, кожен звук стародавні китайці пов'язували з певною порою року, годиною доби, положенням Сонця і Місяця, різними птахами й тваринами, стихіями природи тощо. Одні мелодії вони виконували навесні, інші – улітку, восени, узимку.

Розібратися в усіх тонкощах складної музичної символіки, щоб установити за її допомогою зв'язок минулого із сучасністю, міг тільки знавець.

3. Етап засвоєння нових знань

Народна китайська музика переважно одноголосна, основана на пентатоніці (склалася у 7 ст. до н.е), пізніше з'явилася 7- звукова та 12-звукова системи. Найцікавіша особливість китайської музики — пентатоніка, тобто наявність у гамі п'яти щаблів. Європейська музика має діатоніку. Пентатоніка властива й музиці інших азійських народів. Вона є у монголів, корейців, тюркських народів. Також китайська музика надзвичайно різноманітна. У кожній китайській провінції, кожному місті або місцевості є свій жанр музики. Наприклад, у Китаї більше 300 видів музичної драми.

Давньокитайські жанри — пісенні, танцювальні — усі збереглися до нашого часу. В Китаї дуже добре збереглося музичне національне мистецтво. А в багатьох місцях воно навіть відроджується на новій основі, завдяки народним святкам під час яких звучить музика.

Давні китайці знали і акустичну 12-ступеневу хроматичну систему («люй-люй»), добирали з неї звуки для пентатонічних ладів. Сформована в давнину на основі ієрогліфів музична нотація в деяких варіантах збереглася й дотепер.

Термін «музика» японською буде як 音楽 («онгаку»); де 音 («он») означає «звук», а 楽 («гаку») — «комфорт».

Музичний інструментарій народів Далекого Сходу надзвичайно різноманітний. Серед музичних інструментів у традиційному оркестрі біля 100 різновидів: струнні, духові, ударні. Документальні джерела та археологічні розкопки свідчать, що при династії Шан і Чжоу вже існувала висока музична культура. В епоху Весни та Осені було відомо про більш ніж 80 видів музичних інструментів. Під час розкопок ранніх поховань епохи Супротивних царств (у травні 1978 р.) був виявлений набір з 124 музичних інструментів

У Китаї з-поміж струнних інструментів найпопулярніші цинь та піпа. Багатий інструментарій групи духових та ударних інструментів. Традиційні музичні інструменти японців – біва, кото, сямисен, сякухаті, ерху (оригінальна двострунна скрипка з металевими струнами), духові, зокрема флейти фуе та хотіку, та ударні (сімейство барабанів Тайко).

З-поміж великого музичного інструментарію корейців популярними є барабани чангу (барабан, що нагадує за формою пісочний годинник).

4. Самостійне ознайомлення з новим матеріалом– прочитати і розповісти про східні музичні інструменти

Цисяньцинь (кит. ци-«сім», сян- «струни», цинь — «струнний інструмент») — китайський 7-струнний щипковий музичний інструмент, з дерев'яним корпусом має широкий діапазон, ніжний та м'який звук, різновид цитри. Має корпус у вигляді дерев'яного ящика (довжина 100—120 см, шириною близько 20 см); струни виготовлені із шовку та мають різну товщину. У III ст. до н.е. цей інструмент входив до складу придворного оркестру я-юе (музика офіційних церемоній) і був найбільш характерним інструментом класичної давньокитайської музики. За матеріалом відноситься до категорії «шовкові інструменти».

Друга різновидність щипкових — янь-цин (орієнтован горизонтально) грають спеціальними паличками-молоточками.

Піпа — китайський струнний щипковий музичний інструмент грушоподібної форми з 4-5 струнами, подібний до лютні; діапазон до 3 октав, звукоряд хроматичний; застосовується в сольній та ансамблевій грі, а також для супроводу співу та читання віршів. Струни шовкові (рідше-металеві), закріплені за допомогою кілків та струноутримувача. Довжина інструменту — близько 100 см, ширина 30-35 см. Перші згадування піпи у літературі відносяться до 3 ст., перші зображення — до 5 ст. Назва піпи пов'язана зі способом гри на інструменті: «Пі» - рух пальців вниз по струнах, а «па» — зворотний рух вгору. Звук

витагується плектром, а іноді нігтем, якому придають спеціальну форму. Піпу застосовують як сольний, ансамблевий та оркестровий інструмент.

Ерху, ерхуцинь — китайський (японський) двострунний смичковий інструмент, різновид *хуциня*. Звук легкий, ніжний, схожий на фальцет. Застосовують як сольний, ансамблевий та оркестровий інструмент. Існує різноманіття технік гри та багатий репертуар для ерху. Він один з найважливіших струнних інструментів. Його історія налічує понад 1000 років. Ерху складається з дерев'яного або бамбукового корпусу з декою зі шкіри змії, довгою шийкою, на яку натягнуті 2 струни та смичка з кінського хвоста.

Гуцзинь — історія його виникнення налічує більш ніж 3000 років. Цинь — найбільш давній із дзвінких китайських ударних інструментів. Це кам'яна пластина овальної форми, підвішена до рами; б'ючи по ній молоточком, можна отримати звук певної висоти. Поєднуючи різні за висотою звучання звуки інструмента, майстри створили бяньцин (у ньому 16 цинів), на якому можна грати, як на металофоні, витагуючи мелодію.

Юньло — набір самозвучних музичних інструментів — *гонгів* (ло — гонг), розташованих в певному порядку в рамі-стійці (в залежності від настройки). Кожен гонг видавав певну ноту. Розрізняють дві основні форми цього інструмента: переносний і стаціонарний.

При розкопках у провінції Хубей були знайдені *музичні дзвони* епохи Супротивних царств. Вони так збереглися, що музиканти змогли зіграти на них твори Бетховена. Така знахідка доказує, що вже 2 тисячі років тому китайці знали та використовували 12-тонову октаву, що містить півтон. Не дивлячись, на те, що дзвони з'явилися пізніше за струнні інструменти, вони можуть претендувати на національне походження. *Китайські дзвони (чжун)* не мають язика, тому треба вдарити палицею з наконечником по зовнішній оболонці, щоб інструмент звучав. Давні дзвони мали чотиригранну форму, нові виготовляються округлою формою.

За часів династії Хань були популярні наступні музичні інструменти:

Гу (барабани) – старовинні китайські ударні інструменти з мембранофонів, різні за розміром двосторонні барабани, супроводжували виконання гімнів в 11-8 ст. до н. е.;

Сяо (а також ді) — китайська бамбукова флейта; зустрічається у вигляді багатоствольної (скріплені між собою як у пан-флейті 13-16 дудочок) та окремої флейти останній варіант популярний завдяки простоті виготовлення.

Гуань — китайський духовий язичковий інструмент з дерев'яним, або бамбуковим циліндричним стволем з 7 отворами та подвійною тростиною; входив до складу церемоніального оркестру; сучасний гуань застосовується як сольний або ансамблевий інструмент.

Шен — язичковий духовий інструмент. Його звучання за легендою та магічними віруваннями було схоже на голос фантастичної пташки-фенікса;

Юй — давній музичний інструмент типу свирілі, який складається з 36 стволів. Про нього згадується в оповіді «Наслідування гри на юй».

Біва (яп. 琵琶, びわ) — традиційний струнний музичний інструмент Японії перського походження. Аналог української кобзи. Інколи називається «японською лютнею».

Виготовляється з дерева, має 4 або 5 струн. По формі нагадує зрізану навіпл грушу або краплю води. Довжина різниться від 60 — 160 см. Для гри на інструменті використовують плаский плектр «баті» у вигляді віяла.

Кото (яп. 箏) або японська цитра— японський щипковий музичний інструмент. Поряд з флейтами Хаясі та сякухаті, барабаном цудзумі та струнним сямісенном належить до традиційних музичних японських інструментів.

Подібні інструменти характерні для культури Кореї (каягим) та Китаю (цисяньцинь).

Сямісен (яп. 三味線, しゃみせん, «триструнник») традиційний струнний музичний інструмент Японії. Складається з прямокутної дерев'яної основи, що обтягнута шкірою кішки чи собаки, та грифа, який пронизує цю основу. Батьківщина сямісена — Китай. Його використовують по сьогодні для виконання традиційних японських пісень у театрі кабукі та домах куртизанок. З кінця 20 століття сямісен популярний у середовищі молодих японських музикантів, які грають на ньому як на гітарі.

<https://www.youtube.com/watch?v=4SXvMQgHIB8>

Перші згадування про китайську музику зустрічаються в легендах і міфах (їх виникнення датується приблизно 4-3 ст. до н. е.). Вона завжди була тісно пов'язана з устроєм суспільства і філософією. Найбільшого значення в Китаї набули релігійно — філософські системи, що склалися у 6-5 ст. до н. е. Непересічне значення у культурному житті Китаю мала релігійно-філософська система Конфуція.

Конфуцій вважав, що музика являє собою мікрокосмос, втілюючий великий космос, а прекрасна музика сприяє істинному державному устрою, саме тому вона володіє строго визначеною структурою. Для Конфуція Людина — центральна ланка усього його вчення, тому велику увагу він приділяв питанням самовдосконалення, звичаям, етикету. Він писав, що **шлях до досконалості має три ступені: поезію, етикет і музику**. Музика — засіб зміни поганих звичаїв, тому що вона вчить людину найтоншим відтінкам почуттів. У 6 ст. до н.е. китайський філософ Конфуцій писав: *«Розум утворюється читанням, характер виховується правилами поведінки, остаточну ж освіту дає музика»*

Найвидатніший філософ Стародавнього Китаю вважав навчання музиці важливою складовою в освіті людини. В ті часи *бути освіченою людиною означало володіти шістьма видами мистецтв: виконувати ритуали, розуміти музику, стріляти з лука, управляти колісницею, вміти читати та знати математику*. Музика здатна надихати учнів на виховання у собі моральних якостей та пом'якшувати характер, роблячи його гармонійним. Дана концепція відповідно до якої музика пов'язана з моральними зобов'язаннями та естетикою, і сьогодні визначає систему освіти. У поєднанні трьох явищ культури (музика, поезія, танці) конфуціанці бачили вираження справжніх норм взаємовідносин між людьми. «Слова можуть обманювати, люди можуть прикидатися, тільки музика не здатна на це» — саме так визначалась Давніми Китайцями суспільна функція музики. Вважалось, що за допомогою музики

можливо впливати на ріст рослин, викликати дощ, а порушення вікової музикальної традиції може призвести до усіляких бід.

Чарівні властивості китайської музики

Китайська музика має вплив на культуру Китаю та сусідніх країн, зберігає свою народність, оригінальність та змінюється на сучасний лад, а також має бойові, лікувальні та духовні властивості. Китайський ієрогліф «музика» («юе») має ще одне значення — «радість», «насолада». Життя сповнене різних розчарувань і проблем, тому кожна людина прагне щастя. Один зі способів відчутти себе щасливим — послухати гарну красиву музику. Музика і щастя в уявленні китайців стали невіддільними: музика робить людину щасливою, а щастя надихає людину співати та грати музику.

Вважалося, що китайська музика має цілющий ефект, тому в стародавньому Китаї її використовували для лікування хвороби, очищення свідомості, заспокоєння і нормалізації біоритмів тіла людини. І тільки через багато років китайці відкрили для себе лікувальні властивості трав. Саме тому стародавня китайська музика, на відміну від сучасної, повинна була виконуватися розмірено і повільно. Для досягнення гармонійного та спокійного стану стародавні китайці використовували красиву та глибоку музику. Вважалося, що гуцінь та ерху здатні створити музику, що виходить за рамки буденного світу, можуть зробити людину шляхетною та очистити від поганих думок.

Стародавня китайська музика, на відміну від західної, відрізняється глибиною і таємничістю. Музикант традиційної китайської музики міг передати слухачам будь-які почуття, будь то щастя, горе або туга, а також заспокоїти або навітьвилікувати хворобу за допомогою музики.

Мета китайської лікувальної музики — поєднати розум, дух та тіло людини з космосом та Всесвітом. Сучасні спеціалісти стверджують, що прослуховування китайської лікувальної музики іноді ефективніше для пацієнта ніж приймання ліків. Китайські лікарі ретельно підбирають музичні композиції до різних хвороб. Китайська музика підрозділяється на:

«Ортодоксальну»- необхідну для святкових заходів та церемоній, яка очищує душу людини, змінює його почуття та залишає у спогадах тільки прекрасні моменти.

«Ясну»- музика наповнена глибоким змістом, а кожен її звук несе в собі вселенську гармонію та гармонію між небом та землею.

Класична китайська музика пробуджує у людини тільки хороші емоції які позитивно впливають на загальний стан та здоров'я людини. Люди, що слухають таку музику мають стійку психіку, велику концентрацію уваги, та високий рівень моралі та інтелекту.

Бойова китайська музика має величезний вплив на психіку бійця. Вона здатна уникнути болю, ввести в транс або посилити концентрацію уваги. Так у великих боях гучно звучали барабани та грали бойову музику, щоб воїни не боялися ран та смерті.

Медитаційна китайська музика добре знімає напруження та ідеально підходить для самопізнання. Її вибір залежить тільки від особистих переваг людини. Таке музичне звучання було популярне ще за часів конфуціанства та даосизму.

5. Етап висновків

У Китаї, Кореї, Японії успішно розвивались хорівий спів, симфонічна музика, ансамблі народних інструментів, сольне виконання. Організовано багато колективів професіональних виконавців — Центральна філармонія, Ансамбль пісні й танцю Сходу, Центральний філармонічний оркестр народних інструментів, Центральний театр сучасної опери. Розвиток виконавчого мистецтва сприяв появі усіх видів мистецтва. Китай вперше познайомився з сучасною поп-музикою в 1985 році. Наразі у КНР звичайна естрада — єдиний розповсюджений жанр сучасної китайської музики. Розвиток китайського року продовжується і дотепер.

Такий музичний жанр як реп в Китаї не популярний. Річ у тому, що сила слова у цьому жанрі має вирішальне значення, а в Китаї існує безліч діалектів і вони так різняться, що мешканці різних провінцій навряд чи розуміють одне одного. У таких умовах реperi були вимушені перейти на англійську, а це не дуже патріотично.

До початку нового тисячоліття з'явилося кілька сотень музичних жанрів, які так чи інакше мають за основу традиційну народну культуру.

Отже, сучасна музика Китаю, Японії розвивається таким же шляхом, що й інші країни: поп, рок, шансон

6. Домашнє завдання

Написати конспект, дати відповідь на питання:

*Музичний лад пентатоніка має ... ступенів

*Цинь належить до групи ...інструментів

*Шен, гуань, сяо – інструменти ... групи

*Китайський ієрогліф «музика» («юе») має значення –...

*Шлях до досконалості має 3 ступені:...

*Конфуцій: : *«Розум утворюється читанням, характер виховується правилами поведінки, музика дає ...»*

Фото конспекту уроку, домашнього завдання висилати на ел.пошту irinanikolaevna1977@ukr.net

Питання Viber, Telegram, WhatsApp 0999707381